

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен **“доктор”** по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност *Организация и управление (селско стопанство и подотрасли)*

Автор на дисертационния труд: ДЖЕВДЕТ ФЕХМИ БУШИ, докторант в задочна форма на обучение към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „РАЗВИТИЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА УСТОЙЧИВОСТ НА ЛОЗАРСКИТЕ СТОПАНСТВА В КОСОВО“

Рецензент: ДОЦ. Д-Р ВАЛЕНТИНА ЛЮБЕНОВА НИКОЛОВА-АЛЕКСИЕВА, Университет по хранителни технологии-Пловдив, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност *Организация и управление*, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-1076/25.11.2020 от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

Инвестирането на средства в лозаро-винарския сектор в Косово носи характеристики, отличаващи го от другите отрасли в земеделието, поради спецификите на сектора, характера на насажденията, концентрацията на значителни разходи на единица площ, дългият период на възвращаемост на инвестираните средства, преплитането на биологични с икономически процеси, спецификата на технологичните решения, както и уникалните свойства и качества на произведения продукт и добавената стойност, в процеса на достигането му до крайния потребител. Експанзията на лозовата култура в Косово, адаптирането на сортовия ѝ състав с цел производство на висококачествено грозде поражда необходимост от проучване на икономическата устойчивост на лозарските стопанства, тъй като от нея ще зависи бъдещото развитие на лозаро-винарския сектор на държавата. В условията на икономика, основана на конкуренцията и търсенето, проблемът за икономическата устойчивост на лозарските стопанства се превръща в жизнено важен.

В контекста на икономическите интереси и перспективи на Косово, безспорно избраната тема на дисертацията и получените резултати обуславят нейната *актуалност и значимост*. Недостатъчните изследвания в областта на икономическата устойчивост на стопанствата с различна специализация и интензификация, поражда необходимостта от научен труд с подобен фокус.

В тази връзка може да се заключи, че темата на дисертацията е сполучливо избрана. Тя е *изключително актуална, дисертабилна е и има голяма практическа значимост*.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Във въведението на дисертационния труд са формулирани основната цел и

шест логически обвързани задачи за нейното постигане. Коректно са определени обектът и предметът на изследването, както и основната теза на автора, според който *равнището на икономическа устойчивост на лозарското стопанство при равни други условия се влияе от вида на организационната форма и вида на прилаганата технология на производство в него*. Задачите са изпълнени в хода на изследването, а формулираната изследователска теза е доказана.

В дисертационния труд лозарското стопанство се възприема като производствено-икономическа система, поради което при изследването и анализа му се прилага системният подход. За определяне на степента на използване на производствените ресурси в лозарските стопанства и на тяхната икономическа устойчивост се изхожда едновременно от неокласическата теория за дейност на стопанството при пазарни условия и от теорията за транзакционните разходи.

За доказване на концептуалната теза на дисертационния труд се използва следния методичен инструментариум: системен анализ; индексен метод; статистическите методи – дескриптивна статистика, t-критерий, еднофакторен дисперсионен анализ, хи-квадрат анализ и метода на множествените сравнения.

При обработката на емпиричната информация е използван специализираният програмен продукт SPSS и статистически пакет на MS Excel.

Методическият инструментариум е подходящо избран, в съответствие с поставените цел и задачи.

При интерпретиране на данните докторантът се базира на данни от научни публикации и трудове на косоварски и чужди автори; информационни бюлетени на международни организации; доклади и бюлетени на Министерството на земеделието на Косово, както и редица нормативни актове. Емпирична информация за изследването е осигурена и от анкетни проучвания, като извадката включва 240 лозарски стопанства, с обща площ от 16 445 дка, което е 90.5 % от регистрираните площи лозя в Косово.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Представеният дисертационен труд е в обем от **122 страници**. В структурно отношение включва **увод, 3 глави, заключение и приложения**. Резултатите са получени чрез съвременен инструментариум и са онагледени с подходящо избрани **14 фигури и 16 таблици**. След основния текст и заключението са добавени **3 приложения**:

Приложение 1. Анкета: Изследване на състоянието на лозарството в Косово.

Приложение 2. Резултати от тестване на статистическа хипотеза при междугрупово сравнение на средните стойности на показателите в групи винарски фирми - семейни фирми и еднолични търговци.

Приложение 3. Резултати от тестване на статистическа хипотеза с помощта на ANOVA.

Структурата на дисертационното изследване е логически построена и съответства на поставената цел и задачи. Трудът съдържа конкретни резултати и емпирични доказателства, които обективно отразяват реалните постижения на проведеното научно изследване.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд анализира съвременните научни постижения в областта на управлението на лозарските стопанства за постигане на високо качество и устойчиво развитие. Библиографската справка включва **общо 107 източника на**

английски език. Посочените литературни източници са пряко свързани с темата на дисертационния труд.

Направените систематизации и обобщения показват задълбоченост и добросъвестна работа с литературните източници, умения за приложение на аналитични и дедуктивни техники за обработка на информация с различни изследователски методики. Представеният дисертационен труд е **цялостно, завършено изследване по актуален и значим общественоеикономически проблем**. В хода на изследването са повдигнати и поставени на обсъждане най-значимите теоретични и практически проблеми, свързани с повишаване на ефективността и изграждане на конкурентни предимства на лозаро-винарския сектор в Косово.

Джевет Буши притежава задълбочена теоретико-методологическа подготовка, умения за самостоятелна изследователска работа и резултатите от дисертационното изследване доказват тази моя преценка.

Оценявам високо получените конкретни резултати, на база на които са направени научно-обосновани изводи и препоръки по отношение на повишаване на икономическата устойчивост на лозарските стопанства в Косово, чрез уедряване на обработваемите площи лозя и интеграция с преработвателната промишленост.

Заинтересовани страни от изследването могат да бъдат образователни и обучителни организации за целите на професионалната подготовка, бизнесорганизации с различен индустриален профил, организации от неправителствения сектор, органите на държавната и регионална власт.

5. Приноси на дисертационния труд.

Приносите могат да бъдат разделени на научни и научно-приложни.

Към **научните приноси** може да се отнесе обогатяване на знанията в областта на управлението и устойчивото развитие, чрез предложената концептуална рамка за оценка на икономическата устойчивост на лозарското стопанство.

Към **научно-приложните** се отнасят:

- препоръките за подобряване на устойчивото развитие на лозарските стопанства в Косово, на базата на анализа и оценката на равнището на икономическата им устойчивост, както и на факторите, които я определят.
- предложените модели за повишаване на секторната устойчивост и коопериране за по-добра икономическа устойчивост на лозарските стопанства.

Приемам приносите като реални, достоверни и доказани в хода на дисертационното изследване.

6. Критични бележки и въпроси.

Представеният дисертационен труд е цялостно, завършено изследване, с **безспорни приноси и качества**, към което нямам сериозни критични бележки, но си позволявам да дам някои препоръки:

- Библиографската справка (107 източника) показва добра литературна осведоменост на докторанта, въпреки че тематиката предполага използване на по-богат набор и по-съвременни литературни източници.
- Препоръчително е всяка глава да завършва с изводи, от които ясно да личи изпълнението на поставената цел и свързаните с нея задачи.
- Необходимо е по-ясно и категорично подчертаване на собственото мнение по

разглежданите теоретични проблеми.

- Научният труд би могъл да спечели още от спазването на баланса между отделните глави – представената структура е с акцент върху втора глава, която като обем е значително по-голяма от първа и трета глави (което разкрива възможност за по-добро балансиране на текста).

Направените препоръки в никакъв случай не омаловажават стойността на постигнатите резултати и положения от докторанта труд.

Същевременно имам и въпрос към докторанта:

- **Въпрос 1:** Как влияе развитието на генетиката, изкуствения интелект, роботиката, 3D принтирането, нанотехнологиите, биотехнологиите, върху управлението и устойчивото развитие на лозаро-винарския сектор в Косово?

7. Публикувани статии и цитирания.

Представени са общо 5 публикации за периода 2014 -2020 г, посветени на дисертационния труд, от които 1 в съавторство и четири самостоятелни. Една от тях е публикувана в списание с импакт фактор.

Посочените публикации отразяват в голяма степен основните постижения на дисертационния труд. Като обем и качество те съответстват на изискванията за получаване на ОНС „доктор“.

Авторефератът е представен в установената форма и съдържание. Той отразява в обобщен вид основните резултати от изследването и дава необходимата представа за теоретичните и приложни постижения на автора.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предвид достойнствата на дисертационния труд, актуалността и сложността на изследваните проблеми, необходимостта от търсене на ефективни решения за тях в практиката, доброто теоретично равнище на изследваните и анализирани проблеми, може да се обобщи, че представеният дисертационен труд отговаря на нормативно заложените критерии за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ /ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение /.

Посочените резултати от изследването, посветено на „**Развитие на икономическата устойчивост на лозарските стопанства в Косово**“ дават достатъчно основание за **ВИСОКА ОЦЕНКА** на научния потенциал и изследователската дейност на докторанта.

Всичко това ми позволява убедено да гласувам **ПОЛОЖИТЕЛНО** за присъждане на **Джавдет Фехми Буши** на научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност Организация и управление (селско стопанство и подотрасли).

Дата: 11.01.2021 г
гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ
СТАНОВИЩЕТО:

(доц. д-р В. Николова-Алексијева)